

Antoniuk, K.I. (2019) "Actuality of ensuring of consumption safety in the process of the European integration of Ukraine", *Management and entrepreneurship: trends of development*, 1 (07), pp. 74-79. doi: [10.26661/2522-1566/2019-1/07-08](https://doi.org/10.26661/2522-1566/2019-1/07-08)

Received:
20 December, 2018
1st Revision:
3 January, 2019
Accepted:
10 January, 2019

УДК: 64.066:327(477)

DOI [10.26661/2522-1566/2019-1/07-08](https://doi.org/10.26661/2522-1566/2019-1/07-08)

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СПОЖИВАННЯ В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

**АНТОНЮК КАТЕРИНА
ІВАНІВНА**, к.е.н., доцент,
Національний інститут
стратегічних досліджень, Київ,
Україна
[ORCID ID: 0000-0001-8568-5085](https://orcid.org/0000-0001-8568-5085)

Мета. Обґрунтування необхідності забезпечення безпеки споживання як передумови сталого розвитку та економічної безпеки держави, що набуває більшої актуальності в умовах сучасних глобальних викликів, а також у процесі євроінтеграції України.

Методи. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення

теорії глобальної, національної економіки. Для забезпечення концептуальної цілісності дослідження використані методи: теоретичного узагальнення, порівняння, діалектики, аналізу й систематизації; інституціонального аналізу, кабінетних досліджень.

Результати. Обґрунтовано актуальність вирішення проблеми забезпечення безпеки споживання як складової сталого розвитку в глобальному вимірі, зокрема, в процесі євроінтеграції України. Висунуто гіпотезу про досягнення синергетичного ефекту розвитку національної економіки в результаті інтегральної взаємодії суспільства, підприємництва та держави, ключовими проявами якого мають стати: формування моделі безпечного споживання у суспільстві, створення умов модернізації підприємницької активності в контексті критеріальних обмежень безпеки споживання, удосконалення інститутів забезпечення безпеки споживання на різних рівнях системної ієрархії. Доведено важливість результатів дослідження для соціально-економічного розвитку країни та визначено напрями їх практичної реалізації.

Ключові слова: безпека споживання, процес євроінтеграції України, гармонізація інтересів держави, підприємництва, суспільства.

АКТУАЛЬНОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ПОТРЕБЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ

Цель. Обоснование необходимости обеспечения безопасности потребления как предпосылки устойчивого развития и экономической безопасности государства, приобретает большую актуальность в условиях современных глобальных вызовов, а также в процессе евроинтеграции Украины.

Методы. Теоретическую и методологическую основу исследования составляют фундаментальные положения теории глобальной, национальной экономики. Для обеспечения концептуальной целостности исследования использованы методы: теоретического обобщения, сравнения, диалектики, анализа и систематизации; институционального анализа, кабинетных исследований.

Результаты. Обоснована актуальность решения проблемы обеспечения безопасности

**АНТОНЮК ЕКАТЕРИНА
ИВАНОВНА**, к.э.н., доцент,
Национальный институт
стратегических исследований,
Киев, Украина
[ORCID ID: 0000-0001-8568-5085](https://orcid.org/0000-0001-8568-5085)

потреблення як складової устійливого розвитку в глобальному измеренні, в частині, в процесі євроінтеграції України. Виведена гіпотеза про досягнення синергетичного ефекта розвитку національної економіки в результаті інтегрального взаємодіяння суспільства, підприємництва і держави, ключовими проявленнями якого мають стати: формування моделі безпечної потреби в суспільстві, створення умов модернізації підприємницької активності в контексті критеріальних обмежень безпеки потреби, удосконалення інститутів забезпечення безпеки потреби на різних рівнях системної ієрархії.

Доказано важливість результатів дослідження для соціально-економічного розвитку країни і визначено напрями їх практичної реалізації.

Ключові слова: безпека потреби, процес євроінтеграції України, гармонізація інтересів держави, підприємництва, суспільства.

ACTUALITY OF ENSURING OF CONSUMPTION SAFETY IN THE PROCESS OF THE EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE

KATERINA ANTONIUK, PhD
in Economics, Associate Professor,
National Institute for Strategic
Studies, Kyiv, Ukraine
[ORCID ID: 0000-0001-8568-5085](#)

Purpose. The substantiation of the need to ensure the safety of consumption as a precondition for sustainable development and economic security of the state, is becoming more urgent in the context of the current global challenges, as well as in the process of European integration of Ukraine.

Methods. The theoretical and methodological basis of the research is formed by the fundamental positions of the theories of global and national economy. To ensure the conceptual integrity of the study such methods as theoretical generalization, comparison, dialectics, analysis and systematization, institutional analysis, desk research, are used.

Results. The urgency of solving the problem of ensuring the safety of consumption as an integral part of sustainable development in the global dimension and, in particular, in the process of European integration of Ukraine, is substantiated. The synergistic effect of development of the national economy as a result of the integrated interaction of society, enterprise and the state is hypothesized. The key manifestations of it should be: the formation of a model of safe consumption in society, creation of conditions for modernization of entrepreneurial activity in the context of the criterial restrictions of consumption safety, improvement of institutions for ensuring consumption safety on different levels of the system hierarchy. The importance of the results of the research for socio-economic development of the country is proved and directions of their practical implementation are determined.

Key words: consumption safety, the process of European integration of Ukraine, harmonization of interests of the state, entrepreneurship, society.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку глобальної економіки актуальним завданням стало пом'якшення залежності між соціально-економічним зростанням і деградацією довкілля внаслідок виробництва і споживання продукції. Яка в Україні, за оцінками Програми розвитку ООН, досягає 75% загального впливу на довкілля та 60% супутніх споживчих витрат [1]. Трансформація усталених підходів до споживання набуває ефективності з економічного погляду і, в той же час, сприяє зменшенню ризиків для здоров'я

людини і поліпшенню якості життя. Зміна парадигми суспільства споживання до концепції сталого розвитку є важливою методологічною проблемою, особливо на сучасному етапі євроінтеграції через поглиблення відкритості суспільства та суб'єктів господарювання до зовнішніх викликів в процесі трансформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема споживання залишається областю дослідження економістів, філософів, психологів, соціологів, екологів, які

використовують специфічну наукову методологію. Так, нобелівський лауреат А. Дітон дослідив взаємозв'язок між споживчою поведінкою, доходами і добробутом в країнах, що розвиваються, за допомогою показника зміни типів споживання [2]. В даний час у розвинених країнах активно досліджується проблема відповідального, розумного, сталого споживання і виробництва (Дж. Гонтелес, Т. Джексон, Ф. Капра, Л. Мікаеліс, Д. Федріго), соціологічні та психоемоційні чинники споживання (Е. Данн, М. Нортон, С. Любомірські). Значний внесок у такі дослідження зроблений вітчизняними вченими (О. Грішнова, А. Котенко, А. Колот, О. Мельниченко, Л. Погоріла, Т. Салтевська). Проте, поліструктурність категорії споживання як ключової детермінанти сталого розвитку, міждисциплінарний характер категоріального апарату, існування споріднених понять обумовлює протиріччя в розкритті його сутності. Залишаються недостатньо обґрунтованими і виявленими структурні взаємозв'язки категорії безпеки споживання, поведінкові аспекти цього процесу, шляхи розв'язання проблеми гармонізації інтересів підприємництва, держави та кінцевих споживачів в межах окресленого підходу.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності забезпечення безпеки споживання як передумови сталого розвитку та економічної безпеки держави, що набуває ще більшої актуальності в умовах сучасних глобальних викликів, а також у процесі євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ендогенних та екзогенних змін кризового характеру в Україні, стрімкого розвитку глобалізації з її як позитивними, так і негативними наслідками, пропозиції товарів та послуг однакового функціонального призначення, але різної якості все більшої актуальності набувають питання забезпечення як національної економіки, так і безпосередньо споживання товарів і послуг як однієї з передумов її розвитку. Останнє є ключовим чинником, з одного боку, формування попиту, а з іншого, незважаючи або завдяки діалектичному зв'язку, підвищення конкурентоспроможності суб'єктів

господарювання, що сприятиме забезпеченню стійкого економічного розвитку держави та зростанню добробуту населення.

Обраний євроінтеграційний вектор створив передумови для реформ у різних галузях, секторах та сферах економіки, визначених положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [3] та Стратегією сталого розвитку «Україна–2020» [4]. З метою досягнення високих стандартів споживання країн-членів ЄС, органи державного управління повинні зосередити увагу на потребах споживачів, посиленні відповідальності виробників і продавців за безпечність продукції, вивченні рівня задоволеності споживачів та поширенню інформації у суспільстві [5]. «Стратегією сталого розвитку «Україна–2020» передбачено впровадження європейських стандартів життя, заснованих на забезпеченні гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян [4]. Особлива увага приділяється безпеці життя та здоров'я людини, що потребує забезпечення безпеки доквілля, доступу до якісної питної води, безпеки продуктів харчування та промислових товарів. За оцінками експертів ВОЗ, третина захворювань в Україні пов'язана із споживанням неякісних та шкідливих продуктів, а також негативним впливом на доквілля товарів, матеріалів, виробів, приладів [6].

Отже, управлінські рішення, з одного боку, повинні спрямовуватися на досягнення стратегічних програмних цілей сталого розвитку, а, з іншого боку, загострюється проблема задоволення базових потреб та безпеки споживання. Останню пропонуємо розуміти як такий стан економіки та інститутів влади, за якого створюються умови усвідомленого задоволення потреб у самовідтворенні суб'єктами економічних інтересів без або із завданням найменшої шкоди здоров'ю, навколишньому середовищу та суспільству.

Актуальність зазначеної проблеми підтверджуються інтересом до неї з боку світової наукової спільноти (наприклад, члени Римського клубу наголошують на необхідності проходження світом швидкої та фундаментальної трансформації систем

виробництва і споживання для досягнення цілей Паризької угоди [7]), країн-лідерів (прикладом є проголошення комуністичною партією Китаю курсу на будівництво «екологічної цивілізації», зокрема завдяки розвитку альтернативної енергетики, що було зафіксовано в конституції і вже знайшло відображення в планах на 2016–2020 рр. [8]), міжнародних і транснаціональних корпорацій, мегарегіональних, наднаціональних, глобальних організацій. Забезпечення сталого споживання та виробництва визначено однією з сімнадцяти Глобальних цілей сталого розвитку ООН [9]. Якщо говорити про забезпечення споживання, то це питання може і повинно розглядатися в межах різних із зазначених цілей, як-то забезпечення міцного здоров'я і благополуччя, сталого розвитку міст і громад, збереження морських ресурсів, захисту та відновлення екосистем суші, пом'якшення наслідків зміни клімату.

Забезпечення сталого розвитку як обов'язкової передумови економіки знань потребує перебудови теоретико-методологічних засад споживання, виробництва та державного управління, інтереси суб'єктів яких є суперечливими. З одного боку, підприємства в умовах нестабільності довкілля, невизначеності та масштабності інформаційного базису (перевантаженості як ознаки інформаційного суспільства) при прийнятті рішень мотивовані на досягнення коротко- та середньострокових цілей, хоча саме в довгостроковому вимірі повинні розроблятися, виконуватися та коригуватися цілі і завдання розвитку. З іншого боку, мотивація забезпечення суспільного добробуту з боку індивідів і держави нівелюються впливом короткострокових кон'юнктурних чинників та соціально-економічних, політико-суспільних кризових явищ. Функція держави із стимулювання ділової активності не виконується ефективно і, отже, не забезпечує формування досконалих інститутів організаційного, економічного та екологічного середовища. В даний час ще не визначені чіткі суспільно визнані цільові орієнтири та обмеження підприємницької діяльності в контексті відносин із кінцевими споживачами товарів і послуг. Внаслідок цього, економічні

агенти, суспільство і органи державного управління та місцевого самоврядування не спроможні до інтеграції зусиль та ресурсів для створення базису політики розумного споживання і гармонізації інтересів бізнесу та споживачів.

Системні проблеми взаємодії державних, суспільних і підприємницьких інститутів під впливом сучасних тенденцій функціонування глобальної економіки розкриті такими науковцями, як Л. Бруст, В. Кулудон, Л. Нельсон, Д. Растоу, К. Рід, Д. Сакс, Ж. Сапіро, С. Холмс, А. Бержанір, П. Бурковський, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Дергачов, А. Колодій, О. Мартякова, О. Пасхавер. Разом із тим, дослідження проблем збалансування економічних, соціальних та екологічних інтересів перебувають на стадії становлення, особливо в частині безпеки споживання.

Модернізація економіки України в процесі євроінтеграції, необхідність підвищення якості життя населення та його виховання на принципах розумного споживання, забезпечення конкурентоспроможності підприємств обумовлюють інституційну недосконалість взаємовідносин підприємництва і органів державного управління та місцевого самоврядування, внаслідок чого несформованим залишається підґрунтя для гармонізації сталого споживання і виробництва у довгостроковій перспективі на засадах цілісності, ресурсоефективності, екологічності та циркулярності. Вступ до ВТО, а також підписання Угоди про асоціацію Україною та ЄС [3] посилює зобов'язання щодо адаптації інституціонального базису до відповідних вимог. Цьому зокрема сприятиме запровадження дієвого механізму технічного регулювання, в той час як недостатня підготовленість підприємств до відкритої конкуренції на внутрішньому ринку та поінформованість щодо оцінки відповідності погіршує конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках і є реальною загрозою економічній безпеці держави та суб'єктів господарювання.

Викладене приводить до визнання актуальності наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад зміцнення

безпеки споживання на сучасному етапі в умовах євроінтеграційного процесу на основі аналізу структурно-сутнісних характеристик категорії «безпека споживання» на різних рівнях ієрархії системи економічної безпеки держави та розроблення концептуальних засад методології, визначення стратегічних пріоритетів і засобів її зміцнення в умовах глобальних викликів геоekonomіки. Припускаючи досягнення синергитичного ефекту розвитку національної економіки, що як результат інтегральної взаємодії суспільства, підприємництва та держави, до ключових його проявів віднесемо: (1) формування моделі безпечного споживання у суспільстві; (2) створення умов модернізації підприємницької активності в контексті критеріальних обмежень безпеки споживання; (3) удосконалення інститутів забезпечення безпеки споживання на регіональному, національному та міжнародному рівнях системної ієрархії.

Результати дослідження важливі для соціально-економічного розвитку країни, а саме: сприятимуть поширенню культури безпечного споживання, підвищенню рівня якості життя, отже виконуватимуть культурно-освітню та інформаційну функцію; виступатимуть основою для підвищення рівня інформованості громадськості під час захисту прав споживачів, покращенню взаємодії з державою і підприємництвом, вихованню громадської свідомості; створюватимуть умови для дотримання суб'єктами реального сектору економіки концептуальних положень безпеки споживання; сприятимуть удосконаленню інституціонального базису гармонізації довгострокових інтересів споживачів, підприємництва та держави; забезпечать розроблення практичних рекомендацій щодо адаптації інфраструктури підприємництва до умов безпеки споживання; формуватимуть зовнішньоекономічний вектор розвитку у процесі мегарегіональної інтеграції через виробництво і реалізацію екологічної та безпечної продукції, виробленої на основі гармонізованої з європейською системи технічного регулювання.

Практична реалізація одержаних результатів віднайдеться у: (1) розробленні пропозицій до Законів України «Про захист прав споживачів»,

«Про технічні регламенти та оцінку відповідності», до Держпродспоживслужби щодо модернізації системи контролю за безпечністю харчових і побутових товарів, реклами, інтелектуальної власності з метою забезпечення збалансованості інтересів суспільства, підприємництва та держави; (2) змінах та доповненнях до «Стратегії соціально-економічного розвитку Запорізької області до 2020 р.», «Комплексної програми розвитку малого та середнього підприємництва в Запорізькій області», «Програми розвитку малого та середнього підприємництва в м. Запоріжжя» в частині стимулювання розвитку сталого виробництва та споживання, створення нових об'єктів інфраструктури підприємництва в регіоні; (3) рекомендаціях для громадських організацій, торгово-промислових палат і бізнес-асоціацій в частині лобіювання, захисту та балансування інтересів суспільства та підприємництва; (4) методичних рекомендаціях та «дорожній мапі» для підприємств із модернізації систем менеджменту якості, впровадження принципів сталого, ресурсоефективного і чистого виробництва з урахування гармонізації інтересів «споживач – виробник».

Висновки. У дослідженні обґрунтовано актуальність вирішення проблеми забезпечення безпеки споживання як складової сталого розвитку в глобальному вимірі та, зокрема, в процесі євроінтеграції України. Висунуто гіпотезу про досягнення синергитичного ефекту розвитку національної економіки в результаті інтегральної взаємодії суспільства, підприємництва та держави, ключовими проявами якого мають стати: формування моделі безпечного споживання у суспільстві, створення умов модернізації підприємницької активності в контексті критеріальних обмежень безпеки споживання, удосконалення інститутів забезпечення безпеки споживання на різних рівнях системної ієрархії. Доведено важливість результатів дослідження для соціально-економічного розвитку країни та визначено напрями їх практичної реалізації.

Подальшого дослідження потребують питання перевірки висунутих гіпотез та їх підтвердження на основі сучасних економіко-аналітичних методів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

REFERENCES:

1. Global Environment Outlook-5. UNEP. URL: web.unep.org/geo/resources/publications. (дата звернення: 7.04.2018)
2. Deaton A. Price Indexes, Inequality, and the Measurement of World Poverty. *American Economic Review*. 2010. 100 (1). pp. 5–34.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергетики, і їхніми державами-членами, з іншої сторони
URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page. (дата звернення: 19.09.2018).
4. Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 10.07.2018).
5. Бородачова Н.І. Європейський контекст розвитку системи захисту прав споживачів. *Маркетинг в Україні*. 2012. № 1. С. 56–60.
6. Хартія «Чесна торгівля та конкуренція»
URL: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/hartiya.html>. (дата звернення: 9.10.2018).
7. Von Weizsaecker E., A. Wijkman. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. Springer, 2018. 220 p.
8. Перспективы развития китайской экономики в 2016 году [URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/07/ru-ru-china-outlook-2016.pdf>. (дата звернення: 15.11.2018).
9. Цілі сталого розвитку людства 2016–2030 рр. ООН. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>. (дата звернення: 5.02.2018).
1. Global Environment Outlook-5: UNEP. Available at: web.unep.org/geo/resources/publications (Accessed 7 April 2018).
2. Deaton, A. (2010), “Price Indexes, Inequality, and the Measurement of World Poverty”, *American Economic Review*, 100 (1), pp. 5-34.
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017) “Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community, and their Member States, on the other hand”, available at: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page (Accessed 19 September 2018).
4. President of Ukraine (2015) “Decree "On the strategy of sustainable development "Ukraine – 2020" number 5/2015 of 12.01.2015, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 10 July 2018).
5. Borodachova, N.I. (2012) “European Context of Consumer Rights Protection System Development”, *Marketynh v Ukrayini* [Marketing in Ukraine], no. 1, pp. 56-60.
6. Khartiya “Chesna torhivlya ta konkurentsia” [Charter “Fair Trade and Competition”]. Available at: [web.unep.org/geo/resources/publications](http://www.unep.org/geo/resources/publications) (Accessed 9 October 2018).
7. Von Weizsaecker, E. and Wijkman, A. (2018) “Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet”, *Springer*, 220 p.
8. Perspektivy razvitiya kitayskoy ekonomiki v 2016 godu [Prospects for the development of the Chinese economy in 2016]. Available at: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/07/ru-ru-china-outlook-2016.pdf> (Accessed 15 November 2018).
9. Tsili staloho rozvytku liudstva 2016-2030 rr. [The goals of sustainable development of mankind 2016-2030]. Available at: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (Accessed 5 February 2018).